

Oslo, 17. oktober 2013.

Uttalelse fra Bispemøtet i Den norske kirke:

Ekteskapet i et evangelisk-luthersk perspektiv

1 Innledning

Den nye ekteskapsloven, som ble innført i Norge med virkning fra 1. januar 2009, gir adgang for homofile og lesbiske til å inngå ekteskap. Loven fastslår samtidig at Kirkemøtet må fastsette liturgi for likekjønnet ekteskapsinngåelse for at prester skal kunne forrette ved slik ekteskapsinngåelse. Spørsmålet er derfor om Kirkemøtet vil fastsette slik liturgi. Som et ledd i sin saksbehandling har Kirkerådet bedt Bispemøtet om en helhetlig og grundig teologisk utredning om kirkens ekteskapsforståelse.

Bispemøtet oppnevnte i 2009 et utvalg til å utrede spørsmålet om en evangelisk-luthersk forståelse av ekteskapet, samt enkelte andre spørsmål knyttet til samlivsordninger og samlivsetikk, jf. sak BM 40/09. 11. februar 2013 overleverte utvalget til Bispemøtet rapporten *Sammen. Samliv og samlivsordninger i et kirkelig perspektiv*.

Utvalget var delt i sin innstilling. Et flertall i utvalget (6 medlemmer) ville at kirken skulle åpne for vigsel av likekjønnede, samt (7 medlemmer) fastsette en ordning med forbønnshandling for borgerlig inngått likekjønnet ekteskap. Et mindretall avviste både likekjønnet vigselsliturgi (3 medlemmer) og forbønnshandling (2 medlemmer).

På bakgrunn av dette har Bispemøtet over flere møter drøftet spørsmålet om forståelsen av ekteskapet i et evangelisk-luthersk perspektiv, og vil med dette gi en uttalelse til den videre behandling av saken i kirkelige organer. Det vises for øvrig til den tidligere behandling i Bispemøtet av dette og beslektede tema, jf rapporten *Sammen* s.91-94:

- BM 11/73 Homofilisørsmålet
- BM 29/75 Om ekteskap og samlivsformer
- BM 23/77 Om homofili
- BM 33/83 Ekteskap og samlivsformer
- BM 44/84 Ekteskap og samlivsformer
- BM 02/85 Ekteskap og samlivsformer
- BM 24/87 Ekteskap og samlivsformer
- BM 01/88 Ekteskap og samlivsformer
- BM 16/88 Ekteskap og samlivsformer
- BM 05/93 Homofilt samliv
- BM 06/93 Lov om partnerskap
- BM 02/95 Homofiliutredningen: "Homofile i kirken"
- BM 14/95 Samboerskap og kirkelig ansatte
- BM 02/99 Homofilisaken
- BM 32/01 Samlivsetisk drøfting

BM 06/07 Homofilisaken
BM 28/07 Vigsling og ansettelse av homofile i partnerskap
BM 03/08 Etter Kirkemøtet 2007
BM 36/08 Forbønn for personer som har inngått likekjønnet ekteskap
BM 26/09 Ekteskap og samliv
BM 40/09 Samlivsetisk utredning

2 Ekteskapet i luthersk læretradisjon

Den intense debatten både i og utenfor kirken om ekteskap for likekjønnede har vist at ekteskapet er en institusjon som er omfattet med interesse og oppmerksomhet. Gjennom historien og i ulike kulturer er det anerkjent som en vesentlig og sentral institusjon i samfunnet, og måten det utformes på har betydning for langt flere enn de to som inngår i det. Det betyr noe for folk flest og bærer sosiale, kulturelle og religiøse verdier. Innholdet i ekteskapet og betingelsene det fungerer på har derfor stor betydning. Selv om denne betydningen kan tillegges ulik vekt avhengig av i hvilken kontekst det inngås, kan den ikke overses. Derfor er det viktig at Den norske kirke også forholder seg til de faktorer som kan styrke og fremme ekteskapet som en god samlivsform i Norge.

Ekteskapet er ikke et spesifikt kristent fenomen, men er allment og finnes i de fleste kulturer og religioner. Kristen tro og tradisjon bekrefter denne allmenne og samfunnsmessige siden ved ekteskapet. Samtidig har ekteskapet i kristen tradisjon fått en særlig posisjon og begrunnelse som har sitt utgangspunkt i Den hellige skrift.

Bibelens mangfold av fortellinger og utsagn om ekteskap, familieliv og samliv gjenspeiler skiftende samfunnsforholds ulike forståelser av ekteskapet og kan ikke uten videre oppfattes som normative. Men Skriften har også utsagn som har preget den normative teologiske forståelsen av ekteskapet og av forholdet mellom mann og kvinne. For vår lutherske tradisjon er det samtidig vesentlig at Bibelen med dens mangfold tolkes i lys av Kristus som «Skriftens midte». Det er enhver tids oppgave å prøve på hvilken måte ulike sider ved det bibelske vitnesbyrdet om ekteskapet kan veilede mennesker til et godt liv, i tjeneste for og til beste for både dem det primært gjelder, og for andre i det samfunnet som de to er del av.

I kristen tradisjon har de to skapelsesberetningene i 1. Mosebok 1 og 2 spilt en sentral rolle for forståelsen av ekteskapet. Her heter det at «Gud skapte mennesket i sitt bilde, i Guds bilde skapte han dem, som mann og kvinne skapte han dem» (1. Mos 1, 27). Slik begrunnes det menneskelige fellesskapet mellom mann og kvinne i Guds skapergjerning. Dette perspektivet forutsettes og utlegges i evangeliene når Jesus taler om at det er Gud som forener mann og kvinne i ekteskapet. Det kommer særlig tydelig til uttrykk i Jesu ord i Matt 19, 1–9 og Mark 10 1–12 der han tolker ekteskapet i lys av 1. Mos 1, 27–28 og 2,24, som noe som er villet av Skaperen «fra begynnelsen av», og som er ment å vare livet ut. Med utgangspunkt i disse tekstene heter det derfor i kirkens vigselsritual: «Han (Gud) har ordnet det slik at mann og kvinne skal være ett og stadfestet dette fellesskapet med sin velsignelse.»

Skapelsesfortellingene og utleggingen av dem i Det nye testamentet understreker flere grunnleggende sider ved ekteskapet mellom mann og kvinne. I den første skapelsesfortellingen fokuseres det på slektens videreføring og det settes ord på

menneskets og fellesskapets forvalteransvar: «Vær fruktbare og bli mange, fyll jorden og legg den under dere!» (1 Mos 1,28). Dette fokus på slektens videreføring setter ekteskapet mellom mann og kvinne inn i en større sammenheng der det mer omfattende forhold til slekt og samfunn, inklusive forholdet mellom foreldre og barn, hører med. Når det samtidig heter at Gud skapte mennesket i sitt bilde «som mann og kvinne» (1 Mos 1,27), betyr ikke det at gudbilledligheten er begrenset til mann og kvinne i ekteskapet, men gjelder hvert individ.

I den andre skapelsesfortelling er fokus et annet. Her heter det at «det er ikke godt for mennesket å være alene», og at «mannen skal forlate sin far og sin mor og holde seg til sin hustru, og de to skal være ett» (1. Mos 2,18.24). Her handler det primært ikke om ekteskapet som sosial institusjon, men om at vi som mennesker er skapt til å leve i relasjon til andre. At vi er relasjonelle vesener uttrykker seg også i den fundamentale draging og det intime fellesskap mellom mann og kvinne. Det sies også om kvinnen som Gud vil skape, at hun skal være «en hjelper av samme slag» (1 Mos 2,18). Slik blir perspektivet i andre skapelsesfortelling noe vi kan gjenkjenne som en sentral side ved vår tids ekteskapsforståelse med dens vekt på tillit, likeverd og frivillighet.

Det bibelske vitnesbyrd uttrykker både direkte og indirekte at ekteskapet er en samfunnsordning, at inngåelsen skjer offentlig i vitners nærvær og at den har rettslig karakter. I den bibelske og senere historie har ekteskapsinngåelsen blitt ordnet på forskjellig vis. I luthersk læretradisjon har man aldri satt krav om en bestemt form eller ordning for inngåelse av ekteskap, men man har forutsatt at det har offentlig karakter og rettslig gyldighet.

Fremstillingen av ekteskapet er både i bibelsk og i reformatorisk tid preget av en patriarkalsk grunnstruktur som ikke bør anses normativ for en kristen ekteskapsforståelse i dag. Dette betyr ikke at alt som sies i Bibelen er betinget og begrenset av en patriarkalsk ekteskapsforståelse. Vi finner også bibelske utsagn som peker utover samtidens patriarkalske preg, for eksempel «Her er ikke jøde eller greker, her er ikke slave eller fri, her er ikke mann og kvinne. Dere er alle én i Kristus Jesus» (Gal 3,28).

Reformasjonen avskaffet ikke bare sølibatet for prestene, den brøt også med den katolske lære om det kristne ekteskapet som et sakrament som hører hjemme i frelsens orden og er forbeholdt kirkens forvaltning. Luther omtaler ekteskapet som «en verdslig ting». Dette betyr imidlertid ikke at ekteskapet er noe som ikke har med kristen tro å gjøre. For Luther er ekteskapet villet av Gud. Som verdslig ordning er det underlagt den naturlige lov og forankret i Guds skapervilje. Som gudvillet ordning tolkes ekteskapet i kristen etikk med basis i det bibelske vitnesbyrd og som verdslig ordning ut fra allmenntiske kriterier.

I tråd med Jesu undervisning i evangeliene omtaler Luther ekteskapet i sin utlegging av de ti bud. Han ser på ekteskapet som en hellig ordning, innstiftet av Gud, innrettet mot forplantning og barneoppdragelse innen familien. Storfamilien utgjorde for Luther en viktig del av stendersamfunnet. I Luthers trestandslære er storfamilien, ved siden av øvrigheten og kirken, et «sted» hvor Gud opprettholder verden.

I Den norske kirke kommer den lutherske forståelse av ekteskapet bl.a. til uttrykk gjennom de to liturgiske ordningene, vigsel og forbønn for borgerlig inngått ekteskap. I vigselsritualet lover ektefellene hverandre at de skal elske og ære hverandre og være trofaste mot hverandre inntil døden skiller dem ad. Løftet om troskap er bygget på gjensidig respekt for ektefellen, kjærlighet, tillit, likeverd og frivillighet. Det sikter mot at ekteskapet skal vare livet ut.

Det er grunn til å understreke betydningen av at den personlige relasjonen mellom ektefellene som grunnlag for ekteskapsinngåelsen er styrket i vår tid. Ekteskapet har betydning utover de forhold som har å gjøre med slektens videreføring. Seksualiteten er et uttrykk for kjærlighet og fellesskap og er ikke bare knyttet til forplantning og videreføring av slekten.

Sammenfattende kan en si at ekteskapet i luthersk og felleskristen tradisjon har hatt forskjellen mellom mann og kvinne som forutsetning. Ekteskapet tjener til å videreføre slekten og skal være et vern om eventuelle barns oppvekst og utvikling. Det tjener også til å utdype det intime fellesskapet mellom mann og kvinne og skal gi rom for kjærlighet, troskap og likeverd.

3 En utvidet ekteskapsforståelse?

Ut fra det som er sagt ovenfor om den tradisjonelle forståelsen av ekteskapet, er det opplagt at det ikke har kunnet romme likekjønnet samliv. Frem til nyere tid har det vært utenkelig å kalle likekjønnet samliv for ekteskap. I de fleste land som har innført en likekjønnet ekteskapslov, har da også denne etterfulgt en form for partnerskapslov. Slik var situasjonen også i Norge før den nye ekteskapsloven ble innført. Ekteskap og partnerskap eksisterte side om side som to ulike ordninger med det samme formål, nemlig å regulere den aller nærmeste samlivsrelasjon mellom to voksne mennesker.

Når lovgivningen ikke lenger opererer med dette skillet, men omtaler både likekjønnet og ulikekjønnet samliv som ekteskap, reises spørsmålet om hvordan kirken skal forholde seg til denne situasjonen.

Som vi har påpekt ovenfor, har forståelsen av ekteskapet variert i tid og sted. Likevel har forskjellen mellom mann og kvinne vært ansett som en konstant og konstituerende betingelse for det man under skiftende forhold tradisjonelt har kalt ekteskapet, og hele tiden blitt ansett som et grunnleggende element. Det spørsmål vi nå står overfor, er om denne forskjellen kan tilkjennes en status som gjør den entydig etisk og teologisk nødvendig med tanke på forståelsen av hva som konstituerer et ekteskap, eller om dette er mulig å anse som et forhold som kan variere? Kan vi utvide eller endre vår forståelse av ekteskap til også å omfatte likekjønnet samliv, eller må vi forstå likekjønnet samliv som noe annet og derfor også som noe som må benevnes på en annen måte?

Spørsmålet gjelder i denne sammenheng ikke primært hvilken ekteskapsforståelse som bør legges til grunn i samfunnets lovgivning. I Norge er dette spørsmålet for overskuelig tid avgjort i og med endringene i ekteskapsloven. Spørsmålet er om et ekteskapsbegrep som også omfatter likekjønnede par kan inkluderes i en teologisk ekteskapsforståelse, og om kirken skal legge en slik forståelse til grunn for sin vigselspraksis.

Blant biskopene er det ulik teologisk vurdering av forholdet mellom homofilt samliv og Guds skapervilje. Samtidig erkjenner vi alle at også mennesker av samme kjønn kan elske hverandre og ønske å leve i tillit, troskap og samhold livet ut. De bør ha rett til å gjøre det i former som ivaretar og ordner dette samlivet.

Det er likevel en uenighet mellom biskopene om dette gir grunnlag for å endre kirkens tradisjonelle forståelse av ekteskapet selv om samfunnet gjennom lovgivning har endret sin forståelse.

Et flertall i Bispemøtet, *biskopene Byfuglien, Dahl, Fiske, Jørgensen, Kjølås, Pettersen, Singsaas og Sommerfeldt*, mener Den norske kirke må anerkjenne homofilt samliv og åpne for at likekjønnede par kan vies i kirken.

Endret teologisk perspektiv

Som begrunnelse for teologisk å anerkjenne at mennesker av samme kjønn kan inngå ekteskap, vil disse biskoper peke på følgende:

- I et historisk perspektiv har synet på og beskrivelsen av ekteskapet gjennomgått store endringer som har reflektert skiftende sosiale og kulturelle kontekster. Det gjelder blant annet forståelsen av familien som sosialt fellesskap, barns rettigheter og ikke minst kvinnens posisjon og rolle. Kirkens måte å omtale homofilt samliv på har også endret seg betydelig. Det er lang avstand mellom dagens kirkelige diskurs og Bispemøtets omtale av homofile handlinger i 1954 hvor disse beskrives som «perverse og forkastelige ting» og homoseksualitet karakteriseres som «en samfunnsfare av verdensdimensjoner». Den norske kirkes og andres kirkers omfattende bibelteologiske og systematiske arbeid med dette spørsmålet de siste tiårene har vist at en slik beskrivelse av homofilt samliv verken er sakssvarende ut fra Bibelens tekster, luthersk teologi eller de samfunnsmessige virkninger. Vi befinner oss i dag i en situasjon der vi på en helt annen måte er i stand til å anerkjenne de kvaliteter som kan eksistere i samlivet mellom to personer av samme kjønn.

- Avgjørende for denne endringen i teologisk forståelse av homofilt samliv har vært et fornyet arbeid med de bibelske tekster og hvordan disses omtale av homofili og ekteskap skal forstås. Jesu bestemmelse av det dobbelte kjærlighetsbud som lovens sentrum og hans understreking av at loven er til for menneskets skyld peker i retning av at lovgivning og etisk rådgivning er til for å hjelpe mennesker å leve sammen på gode måter. Kirkens rådgivning må fremme betingelsene for menneskelig samliv på en best mulig måte, både for mennesker av likt og ulikt kjønn, og ikke å skape mer problemer for mennesker som strever med å få til samliv eller ønsker anerkjennelse og hjelp fra samfunnet til å ivareta det. Systematiske og dyptpløyende samtaler med homofile har også bidratt til den endringen mange kirkesamfunn har gjennomgått i sin vurdering av disse spørsmålene.

- Det læremessige hovedspørsmålet er uansett om den kjønnsdifferensierte grunnstrukturen i det vi betegner som ekteskap skal forstås eksklusivt. Vi finner kimen i de bibelske skapelsesberetningene til å forstå parforholdet mellom mann og kvinne som et fellesskap som har videre forankring enn forplanting og seksualitet. Dette legitimerer i seg selv ikke homofilt samliv eller likekjønnet ekteskap. Likevel kan vi imidlertid se at også det bibelske materialet vektlegger en dimensjon ved ekteskapet som åpner for

homofiles ønske om å leve i et kjærlighetsforhold preget av verdier som tillit, troskap og samhold livet ut, og som vi i dag fremdeles må legge vekt på i ekteskapsforståelsen.

- Når to mennesker ønsker å dele livet med hverandre med utgangspunkt i gjensidig kjærlighet, er det grunnleggende sett ikke forskjell på homofil eller heterofil kjærlighet, selv om det er forskjell på homofil og heterofil seksualitet. Kjærligheten og samlivet dreier seg om mer enn seksualitet. I et slikt perspektiv blir fokus de verdiene som spilles ut i det forpliktende samliv mellom to enten det dreier seg heterofile eller homofile par. Kirkens historiske fordømmelse av homofile og dens avvisning av homofilt samliv har medført store lidelser og tunge belastninger for dem som er berørt. Den har derfor vist seg å komme i konflikt med Jesu understreking av kjærlighetsbudets forrang.

- Når det for øvrig gjelder en nærmere redegjørelse for resonnementene bak et endret syn på homofilt samliv i kirken, vises det til utredningene både i Lærenemndas innstilling av 2006 og i rapporten «Sammen». Det gjelder både tolkningen av de relevante bibelske tekster og anvendelsen av disse på homofilt samliv i dag. Vår vurdering er at dette omfattende arbeidet viser at det ikke er tilstrekkelig grunnlag for at enkeltutsagn med avvisning av homofilt samliv kan overprøve andre hensyn, og da særlig betydningen av at mennesker er skapt til å leve i relasjon til andre, noe som ikke minst kommer til uttrykk i kjærlighetsbudet.

- Den bibelsk og kirkelige forståelsen av ekteskapet legger avgjørende vekt på at ekteskapet regulerer samliv gjennom offentlighet og lovgiving. Dette gjør ekteskapet til en samfunnsinstitusjon som utgjør en del av samfunnets kjernefelleskap i familien. Nettopp denne offentlige siden ved ekteskapet gjør at ekteskapet alltid har reflektert samfunnets forståelse av samliv. Det er derfor en nødvendig teologisk prosess hele tiden å vurdere ekteskapsforståelsen i lys av samfunnets lovgiving.

Ut fra dette vil ikke ekteskapet i vår tid bare være basert på ulikheten mellom mann og kvinne. Det kan uttrykkes i følgende momenter:

- Ekteskapet er konstituert av et løfte gitt i offentlighet og offentlig anerkjent.
- Dette er et løfte om trofast og livsvarig, monogamt samliv.
- Selv om det ikke konstituerer ekteskapet, er det viktig å se ekteskap som en frivillig, gjensidig og likeverdig relasjon mellom to parter som hver gir seg selv og sitt liv til den andre.
- Ved å inngå ekteskap tar hver av partene på seg ansvaret for å ivareta den andre under alle livsvilkår (i gode og onde dager).

Denne forståelsen av ekteskap er mulig å finne støtte for i sentrale bibelske motiver, og den kan også finne allmenn tilslutning, selv om den ikke anser ulikheten mellom mann og kvinne som en relevant forskjell for å kalle dette ekteskap. Den tar ikke stilling til andre empiriske forhold enn at det må være voksne mennesker som i frivillighet inngår dette, og den unngår derfor også å knytte ekteskap opp mot evnen til forplantning (noe som bare vil gjelde for en viss andel av alle dem som inngår ekteskap i dag). En forståelse av ekteskapet langs de linjer som her er antydnet, vil også understreke det ansvar som påhviler ektefellene for samlivets innhold, og kan dessuten gi grunnlag for en allmenn forståelse som også kan ligge til grunn for eller fortolke eksisterende lovgivning. På sikt vil en slik forståelse også kunne styrke ekteskapets betydning og status i vårt land.

Vi finner dessuten at det med denne forståelsen av ekteskap ikke er lett å identifisere hvilke verdier som eventuelt skal telle som mer tungtveiende enn dem som kommer til uttrykk i det ønsket som par kan ha når det gjelder å ordne sitt liv i tråd med rammene som er formulert her.

Med det vi har angitt ovenfor vil vi derfor også si noe om hvordan vi mener det er rimelig å fortolke den nå gjeldende lovgivning om ekteskapet på en måte som gir det etisk innhold og teologisk bekreftelse.

Ekteskapsforståelse og ekteskapsloven

Kirkemøtet i 2007 uttalte seg med stort flertall mot innføringen av den nye ekteskapsloven. Det samme gjorde BM. I KMs høringsuttalelse heter det samtidig «at de som velger å leve i homofile parforhold skal ha gode og trygge ordninger for sine samliv. En ser derfor betydningen av at staten har lagt til rette for dette gjennom partnerskapsloven. Slik sikres homofile i partnerskap samme vern og tilnærmet like rettigheter som parter i et ekteskap.»

Stortinget avskaffet partnerskapsloven og ny lov om ekteskap trådte i kraft i 2009. Dersom homofile skal leve i ansvarlige parforhold, vil dette i dag måtte omtales som ekteskap. Andre muligheter finnes ikke, selv om det ut fra teologiske premisser kan være grunner for å begrense ekteskapet til heterofile par. Diskusjonen om begrepsbruken må imidlertid ikke forhindre homofile par fra å få sikre, juridiske og økonomiske rammer rundt sitt samliv.

Hensynet til barn

Det blir ofte anført at åpning for likekjønnede ekteskap truer barns oppvekstvilkår. Hensynet til barn er et hovedanliggende i kristen samlivsetikk. Tradisjonelt har barns oppvekst vært knyttet til storfamilien. I dagens Norge er fortsatt barns oppvekst primært knyttet til en eller begge av barnets biologiske foreldre. Det er en utbredt erfaring at barn har vokst opp under andre omstendigheter. Sykdom, fattigdom, død og samlivsbrudd er en del av menneskers erfaring ofte med dramatiske konsekvenser for familieliv og ikke minst for barn. Virkeligheten er imidlertid sammensatt og komplisert. Det gjelder også barns situasjon i tradisjonelle familier. Relasjonen mellom foreldre kan være vanskelige og forholdene destruktive med barna som taperne. Det er heller ikke mulig å frakjenne homofile par på generelt grunnlag muligheten til å skape gode oppvekstvilkår for barn. Det overordnede og avgjørende er hensynet til barns trygghet og sikkerhet. Dette inkluderer også de juridiske og økonomiske rammebetingelser som omfattes av ekteskapsloven.

Ekteskapsloven og andre lover

Ekteskapsloven er en lov som kobler sammen ekteskapet og andre lover, som for eksempel adopsjonsloven, barneloven og bioteknologiloven. Et enstemmig BM ga i sin høringsuttalelse til ekteskapsloven i 2007 uttrykk for skepsis overfor disse koblingene. Vi fastholder fortsatt at det er mulig å være tilhenger av likestilling mellom heterofile og homofile når det gjelder adgang til å inngå ekteskap, og samtidig være imot den tilsvarende likestilling når det gjelder adgang til adopsjon og assistert befruktning. Spørsmål knyttet til sæddonasjon, eggdonasjon og surrogati er store etiske spørsmål

uavhengig av samlivsform. Dette handler først og fremst om forholdet mellom foreldres og barns rettigheter.

Konklusjon

Biskopene Byfuglien, Dahl, Fiske, Jørgensen, Kjølås, Pettersen, Singsaas og Sommerfeldt finner i avveiningen mellom ulike sider ved ekteskapsforståelsen at det ikke er tilstrekkelig læremessig grunnlag for å avvise at homofile kan ordne sitt samliv etter dagens ekteskapslovgivning i Norge. Det er derfor heller ikke læremessig grunnlag for å avvise at kirken bidrar til at slike ekteskap inngås.

Anbefaling

Disse biskoper mener på denne bakgrunn at det er tilstrekkelig læremessig grunnlag for å utvikle en liturgisk ordning som gir likekjønnede par anledning til å bli viet i Den norske kirke.

Vi forholder oss imidlertid til at samholdet i kirken er satt på en alvorlig prøve i denne saken. Dette krever at vi som kirke finner en løsning som kan virke mest mulig samlende. En slik løsning kan være å utarbeide forbønnsliturgi for borgerlig inngått likekjønnet ekteskap. Dette anbefaler vi.

Dette er ikke en løsning som ivaretar alle konsekvenser av vår teologiske posisjon. Den vil imidlertid synliggjøre at kirken er felles om å anerkjenne at staten gir likekjønnede par rettigheter til vern om sitt samliv og aksepterer deres ønske om kirkelig forbønn for slike borgerlig inngåtte ekteskap.

Det vil samtidig gi vår kirke en felles ordning og slik skape liturgisk orden.

Et mindretall i Bispemøtet, *biskopene Kvarme, Midttømme, Nordhaug og Reinertsen*, kan med utgangspunkt i de bibelske tekster og i den lutherske og felleskristne arven ikke se at likekjønnet samliv kan utgjøre et ekteskap slik kristen teologi forstår dette. Å definere likekjønnede samliv som ekteskap vil innebære et radikalt brudd med det som alltid har vært kirkens lære, og vi kan ikke se at det finnes teologisk grunnlag for å foreta et slikt brudd.

Samtidig ser også vi, sammen med de øvrige biskoper, at kirkens tradisjonelle holdning til homofilt samliv ofte har blitt formidlet slik at det har ført til lidelser for flere homofile. Det er nødvendig å erkjenne dette, og samtidig selvkritisk etterprøve hvordan vi i dag ordlegger oss om homofilt samliv, slik at det ikke skapes et samtaleklime der noen kan kjenne sitt menneskeverd krenket.

Hva konstituerer ekteskapet?

Etter vår forståelse kjennetegnes det kristne syn på ekteskapet av følgende konstituerende elementer:

- Kjønnsdifferensieringen, at det dreier seg om én mann og én kvinne.
- Et gjensidig samtykke mellom de to.
- En offentlig og forpliktende inngåelse av ekteskapet.

Dersom kjønnsdifferensieringen ikke er til stede, faller et konstituerende element for ekteskapet bort, og samliv mellom likekjønnede blir derfor noe annet enn ekteskap, uansett hvilke etiske kvaliteter dette samlivet ellers måtte ha.

Lærenemnda og Kirkemøtet

Vi viser i denne sammenheng til Lærenemndas innstilling «Skriftforståelse og skriftbruk med særlig henblikk på homofilisaken» fra 2006 som understreker kjønnsdifferensieringens betydning for ekteskapsforståelsen:

«Et stort flertall i nemnda ser det som viktig å framheve at ekteskapet mellom kvinne og mann er uttrykk for en orden i skaperverket som gir seg av kjønnsdifferensieringen. Denne setter relasjonen mellom mor, far og barn i en særstilling og gjør den til en grunncelle i samfunnet» (s.129).

I samme retning går Kirkemøtets uttalelse fra 2007 om likekjønnede ekteskap:

«Kirkemøtet vil fastholde at ekteskapsbegrepet fortsatt skal forbeholdes det offisielt inngåtte og forpliktende samlivet mellom mann og kvinne. Ekteskapet er en samfunnsordning som gjenfinnes i ulike kulturer. Det kjennetegnes ved at det gir rettslige rammer rundt samlivet mellom mann og kvinne, ivaretar barna og regulerer familielivet. Ekteskap er mer enn en kontrakt mellom mannen og kvinnen. Det er en institusjon med viktige funksjoner både for samfunnet og den enkelte.

Til tross for variasjoner og tilpasninger til samfunnsforholdene har ekteskapet mellom mann og kvinne vært en påfallende stabil og levedyktig institusjon. Selv om det moderne samfunnet aksepterer andre samlivsformer og langt på vei likestiller disse med ekteskapet mellom mann og kvinne, har det tradisjonelle ekteskapet fortsatt en sterk stilling og en universell utbredelse.

Kristen tro og livstolkning bekrefter ekteskapet mellom mann og kvinne som en universelt utbredt samfunnsordning. Samtidig får ekteskapet i teologisk perspektiv en særegen begrunnelse og aksentuering. Skapelsesfortellingene i Bibelen framhever at mennesket som "art" består av mann og kvinne, og menneskelivet videreføres som samliv mellom mann og kvinne. (...) Ekteskapet mellom mann og kvinne er begrunnet i kristen tradisjon og tenkning og er en felles verdi i vår kulturtradisjon i vid forstand».

Barn og familie

Som både Lærenemnda og Kirkemøtet peker på, henger kjønnsdifferensieringen i ekteskapet sammen med familiens stilling som en grunnleggende samfunnsinstitusjon. Her står barns rettigheter sentralt. Det er i dag et mangfold av rammer for barns oppvekst. Selv om det vanligste er at barnas biologiske mor og far lever sammen i ekteskap, vokser mange opp med enslige foreldre, i samboerskap, med skilte og gjengifte foreldre, og noen også med foresatte i likekjønnet parforhold. Foreldrenes evne til å vise omsorg for sine barn er selvsagt ikke forbeholdt biologiske foreldre som lever sammen i ekteskap. Likevel er det særegne ved barns forhold til sine biologiske foreldre en sentral faktor å ivareta når samfunnet skal lage ordninger for familieliv. Dette understreker betydningen av forholdet mellom mann og kvinne i ekteskapet og

ekteskapet som en grunnleggende institusjon i samfunnet som det i dag er grunn til å ivareta og styrke.

Ekteskapsloven og andre lover

Ekteskapsloven stiller heterofilt og homofilt samliv på samme linje. Den koples samtidig til andre lover som regulerer eksempelvis adopsjon og assistert befruktning, og som heller ikke skjelner mellom likekjønnede og ulikekjønnede parforhold. Det er en uheldig utvikling som vi i dag ikke kjenner konsekvensene av. Det spørsmål som nå ligger foran oss, berører altså ikke bare forholdet mellom to enkeltindivider som vil leve sammen. Det må sees i et større samfunnsperspektiv der også barns rettigheter trekkes inn slik at betydningen av biologisk slektskap og mor-far-barn-relasjonen ikke svekkes. Til dette samfunnsperspektivet hører også en refleksjon om hva kirkens vigselforsaks praksis formidler i møte med unge mennesker som kan oppleve usikkerhet om egen legning.

I møte med homofile

Kirkens veiledning i møte med homofile har tradisjonelt vært at homofile oppfordres til å avstå fra seksuelt samliv. Dette rådet er basert på Bibelens forståelse av samliv som forbeholdt en relasjon mellom kvinne og mann, og det er fortsatt et nærliggende utgangspunkt for kirkens veiledning. De homofile som velger å gå denne veien, trenger kirkens anerkjennelse og støtte.

Samtidig oppleves ikke et slikt valg aktuelt for alle homofile. Mange vil ikke gi avkall på de kvaliteter som et samliv rommer. En kristen etisk vurdering av disse spørsmålene må både ta inn det bibelske utgangspunktet, behovet for å tolke tekstene ut fra sin samtid, og en innlevelse i den enkeltes livssituasjon. Uansett hvilke valg mennesker ut fra sin samvittighet tar, bør man her forvente å bli møtt med respekt.

Selv om vi ikke støtter en kirkelig medvirkning til inngåelse av likekjønnede ekteskap, anerkjenner også vi at staten i sin ekteskapslovgivning sørger for at likekjønnede par får rettigheter til vern om sitt samliv. Men dette betyr ikke at kirken må endre sin teologisk begrunnede forståelse av ekteskapet som bestemt for én mann og én kvinne.

Når det gjelder den enkelte prests møte med homofile som vil leve sammen, viser vi til uttalelsen som ble gitt av et enstemmig bispemøte i 2008 (sak BM 36/08) hvor forbønn «*kan skje på grunnlag av den enkelte prests pastorale skjønn og ansvar. Bispemøtet fremholder samtidig at slike forbønnshandlinger ikke må fremstå som en ny liturgisk ordning eller ha vigselforsakende karakter*».

Konklusjon og anbefaling

Med bakgrunn i det ovenstående kan vi ikke se at det er læremessig grunnlag for å innføre en liturgi for inngåelse av likekjønnet ekteskap. Disse biskoper kan derfor ikke anbefale Kirkemøtet å fastsette slik liturgi. Samtidig henviser de til Bispemøtets vedtak i sak 36/08 i spørsmålet om forbønn, og forutsetter at et eventuelt videre arbeid med forbønn skjer i tråd med dette vedtak.

4 Kirkelig enhet

Den uenighet som eksisterer i Bispemøtet om likekjønnet ekteskap, reiser spørsmålet om enighet og enhet i kirken. Når noen anfekter den tradisjonelle forståelsen av

ekteskapet som forbeholdt mann og kvinne, splittes da kirken på en slik måte at vi ikke lenger kan stå i et fullt kirkelig fellesskap?

En økumenisk holdning innebærer å være tro mot egen oppfatning av evangeliet og Guds vilje, å ta menneskers livsvilkår på alvor, og samtidig å gå inn i en åpen, tillitsfull og respektfull dialog med andre. Kirkens enhet handler ikke bare om enheten internt i Den norske kirke, men også om det økumeniske fellesskap i Norge og den verdensvide kirke. Siden forståelsen av ekteskapet som forbeholdt mann og kvinne er en så entydig og sentral del av den kristne tradisjon, bør vår kirke i disse spørsmålene ikke arbeide isolert, men være i dialog med andre kirker, og da særlig de som vi har fullt kirkefellesskap med: Kirkene innen LVF og Porvoo-fellesskapet, samt Metodistkirken i Norge. Utviklingen i mange land i retning av å inkludere likekjønnede parforhold i ekteskapslovgivningen betyr at Den norske kirke ikke er alene om å måtte ta stilling til denne problematikken.

Den norske kirke har i flere år levd med en uenighet i synet på homofilt samliv. Saken dreier seg ikke bare om ulikheter i etisk vurdering, men om den læremessige forståelse av ekteskapet som uttrykk for Guds skapervilje. Bispemøtet ser forståelsen av ekteskapet som sentral innenfor kristen etikk og livstolkning. Uenighet om dette spørsmålet kan vi derfor ikke ta lett på. Men er ekteskapsforståelsen også en del av det læregrunnlaget som ut fra vår bekjennelse etablerer kirkens enhet?

Spørsmålet om kirkens enhet er i vår kirkes bekjennelse omtalt i Den augsburgske bekjennelse, artikkel 7, der de sentrale formuleringer lyder slik: «Til kirkens sanne enhet er det tilstrekkelig å være enig om evangeliets lære og sakramentenes forvaltning. Men det er ikke nødvendig at man overalt har de samme menneskelige overleveringer eller kirkelige former eller seremonier, anordnet av mennesker.» Forutsetter enighet om «evangeliets lære», at alle har samme oppfatning om hvorvidt ekteskapet er forbeholdt mann og kvinne? Med uttrykket «evangeliets lære» sikter bekjennelsen først og fremst til det som står i de forutgående artikler i Den augsburgske bekjennelse (særlig artikkel IV om rettferdiggjørelsen og artikkel VI om den nye lydighet). Her ligger det også en bekjennelse til at Gud ikke gjør forskjell på mennesker. Det er en bekjennelse til at menneskets verd er uavhengig av rase, funksjonsdyktighet, kjønn eller seksuell legning. Når menneskets verd krenkes, befinner kirken seg i bekjennelsessituasjon («status confessionis»). Om dette er det ingen uenighet mellom biskopene.

Biskopene erkjenner at uenigheten i Bispemøtet om kirkelig vigsel av likekjønnede par angår et vesentlig læremessig spørsmål for en luthersk kirke, nemlig forståelsen av ekteskapet. Verken flertallet eller mindretallet finner imidlertid at uenigheten mellom biskopene slik den er uttrykt i denne uttalelsen, er av en slik karakter at den rokker ved vår felles forståelse av evangeliet. Det handler heller ikke om ulikt syn på menneskets verd. Et samlet bispemøte vil derfor konkludere med at uenigheten ikke er av en slik karakter at det gudstjenestelige og sakramentale fellesskapet i Den norske kirke må brytes.

(Sak BM-16/13)